

Qamshisin kólge tasladim,
Kól súyirigin berdi,
Súyirigin gázga berdim,
Gáz máyegin berdi. [1]

Túye kúsh-kólik sipatında saparda júretuǵınlıǵı názerde tutılıp, túyege múrját etilip soraw beriw arqalı qurılǵan qosıqtıń qurılısı, balannıń dıqqatın birden ózine tartadı. Qosıq juwaplar beriw menen dawam ettiriledi. Uzaqtan, Balqan tawdıń basınan dúz alıp keliw, ol jerde kólde balıq bar ekenligi, jemisler tógilip pisip atırǵanlıǵın, qoy-qozılardı jaqsılıp baǵıw kerekligin, sonda kerekli zatları ala alatıǵanlıǵın, qamshı alǵanın, olardı da kerekli, mıtájlikte paydalana bilseń máyek jeyseń degen ápiwayı kúndelikli turmıstı bayan etiw arqalı balalardı miynet etiwge tárbiyalaydı. Baslawish klaslarda folklorlıq dóretpelerdiń bul úlgeri berilip barılsa, tálimniń talaplarına muwapıq keledi.

Zamanagóy pedagogikanıń hár qıyılı tálim-tárbiya qırları folklorıdagi ápiwayı bir erteklerdiń ornın basa almaytuǵınıń

búgingi kúnge shekemgi ertek janrıńın balalar turmısınan keń orın alıp keliwi ayqın misal.

Baslawish klaslarda oqıwshılarga erteklerdi oqıtıw júdá áhmiyetli. Sebebi erteklerde dúnyanı tanıwga oqıwshılardıń qızıǵıwshıǵın oyatatuǵın ǵayrı tábiyǵıy, sıyıqlı kúshler, ájayıbatlar, batırlar, sulıwlar haqqındaǵı waqıyalar sheber sáwlelendiriledi.

Erték-qaharmanınıń basına túsken mashqalanı sheshiwde báhama sıyıqlı kúshler járdemge keledi. Qaharmandı olar sınaydı. Jolında ushırasqan, járdemge mıtáj qus, haywan, adam – ulıwma tirishilik iyelerine shın kewilden járdem qolın sozıp, insaniylik etse, olarǵa ǵayrı tábiyǵıy, sıyıqlı kúshler járdem beredi. Bunıday erteklerdi oqıp, tıńlap, kórip otırǵan balada insaniylik sezim-tuyǵıların rawajlandırıwǵa bolǵan ishki keshirmeleri payda boladı. Ertékler insan ómirin- turmısın hár tárepleme keń túrde qamtıp alǵan. Biz balalardıń jas ózgesheliklerine qaray otırıp, balalar ushın kishi syujetli erteklerdi tańlap úyretiwimiz maqul keledi.

Адебиётлар

1. Qaraqalpaq folklorı. Kóp tomliq. V tom. Qaraqalpaq xalıq qosıqları hám salt jırları. –Nókis: “Qaraqalpaqstan”, 1980. 256-b.
2. Dala jazıwlarınan
3. Maqsetov Q. Qaraqalpaq folkloristikası. –Nókis: “Qaraqalpaqstan”, 1998. 319-b.
4. Maqsetov Q. Folklor hám ádebiyat. –Nókis: “Qaraqalpaqstan”, 1976.

РЕЗЮМЕ. Maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalq og'zaki ijodi asosida tarbiyalashning ahamiyatini ochib berishga yo'naltirilgan. Shu bilan birga, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun qulay bo'lgan xalq og'zaki ijodi namunalariga to'xtalgan. Beshik kuylar, tez aytish, topishmoqlarning tarbiyaviy ta'siri ochib berilgan.

РЕЗЮМЕ. Статья направлена на раскрытие важности воспитания учащихся начальных классов на основе фольклора. При этом затронуты примеры народного творчества, удобные для учащихся начальных классов. Выявлен воспитательный эффект колыбельных песен, скороговорок, загадок.

SUMMARY. The article is aimed at revealing the importance of educating elementary school students on the basis of folklore. At the same time, examples of folk art, which are convenient for elementary school students, have been touched upon. The educational effect has been revealed of with the help of the lullabies, quick sayings, and riddles.

БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИНИНГ АКМЕОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

А.Даукеева – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори

Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: бўлажак ўқитувчи, шахс, акмеология, компетенция, назарий ва амалий тайёргарлик.

Ключевые слова: будущий учитель, личность, акмеология, компетенция, теоретическая и практическая подготовка.

Key words: future teacher's, acmeological, competence, theoretical and practical training.

Шахснинг ривожланиши фаолият жараёнида юзага келади. Бўлажак ўқитувчининг профессионалиги олинган билимларни мустақил равишда умумлаштириш ва тизимлаштириш қобилиятига асосланган педагогик, психологик, тадқиқот компетенциясини бирлаштиради. Педагогик фаолият педагогик ва махсус билимларнинг бутун мажмуасини, вазифининг ўзаро боғлиқлиги ва уни ҳал қилиш воситаларини синтез қилади. Бўлажак ўқитувчи фаолиятининг ўзига хослиги, унинг серкирралиги талабадан касбий билим ва кўникмаларни ўзлаштиришда кўп машаққатли ишларни талаб қилади, бу жараён муваффақиятли бўлиши учун касбга барқарор туртки берилиши керак.

Маълумки, шахс фаолияти унинг моҳиятини ривожлантиради ва намоён этади. Шахс унда шаклланади, ижодий хусусиятлар ва фазилатларни эгаллайди ва шу билан бирга фаолиятнинг ўзига ўзгартирувчи таъсир кўрсатади [1:304]. Аммо ҳар қандай фаолиятнинг бошида инсонни ҳаракатга ундовчи сабаблар бўлиши керак. Мавзу англамаган экан, унинг учун асосий мақсад ва ниятлар шаклланмаса, у бу фаолиятни амалга ошира олмайди. Ҳаракат фаолиятнинг табиатига таъсир қилади: у энергия, ҳаракат ўлчови, виждонлилик даражаси, натижага бўлган ҳаракат даражаси, субъектнинг психологик ҳолатини аниқлайди. Бинобарин, фаолиятнинг самарадорлиги шахснинг қайси кадриятларни рағбатлантиришига, унинг ишининг мотивациясига боғлиқдир. Фаолият мотиви эҳтиёжнинг ташқи ифодаси бўлиб, ўз навбатида, у фаолиятнинг бошланғич механизми ҳисобланади [2:308]. Шунинг учун акмеологик компетенцияни касбий фаолиятга йўналтириш бўлажак ўқитувчини ушбу фаолиятни

такмиллаштиришга ундовчи механизмлардан биридир.

А.К.Маркованинг фикрига кўра, мойилликлар, мотивлар, мақсадлар, маъноларнинг нисбати инсоннинг маълум бир касбий йўналишини – касбни эгаллаш, махсус таълим олиш, унда муваффақиятга эришиш, маълум бир ижтимоий макве ва ҳоказоларни яратида [3:308]. Бизнинг фикримизча, бу бўлажак ўқитувчининг акмеологик компетентликка эришишга интилишини таъминлайдиган касбга қаратилган.

А.А.Деркачининг фикрича, фақатгина танланган фаолият билан шуғулланадиган одамда ҳақиқий профессионализм вужудга келмайди. Юкори профессионализм гарчи маълум бир фаолият шароитида ривожланган инсоннинг махсус қобилиятлари, шунингдек, тегишли билим ва кўникмаларисиз ривожланмаса ҳам, бу мумкин эмас, аммо бунга эришиш учун энг муҳим шарт бу – шахснинг умумий қобилиятларини кучли ривожлантириш ва умумий ўзгаришларни яратишдир. Инсоний кадриятлар шахснинг ахлокий тарбиясини англатади. Бизнинг фикримизча, бўлажак ўқитувчининг акмеологик компетенцияси назарий ва амалий тайёргарликнинг бирлиги ва бўлажак ўқитувчининг касбий фаолиятни профессионал тарзда амалга ошириш қобилияти сифатида белгиланади. Ушбу концепция профессионал муаммоларни ҳал қилиш жараёнида мутахассис фаолиятининг самарадорлигини таъминлайдиган касбий кўникмаларнинг комбинацияси орқали аниқланади. Юкорида айтилганларга асосланиб, акмеологик компетенциянинг қуйидаги элементларини фарқлашимиз мумкин:

- ўқитиладиган фан соҳасидаги махсус ва касбий компетенция;

- талабаларнинг билим ва кўникмаларини шакллантириш усуллари соҳасидаги услубий компетенция;

- алоқа соҳасидаги психологик қобилият;

- интроспекция соҳасидаги отопсихологик қобилият.

Фаолиятнинг аксиологик механизми алоҳида аҳамиятга эга. Фаолиятни тартибга солувчи сифатида кадриятлар муаммоси субъект–объект муносабатлари сифатида аксиологик муносабатларнинг методологик мазмунини узоқ вақт сақлаб қолди. Бундан ташқари, ушбу субъект баҳоси уларнинг ташқи воқелигига – жамият дунёсига, идеал дунёга (шу жумладан, унда ифодаланган кадриятларга) эътибор бериш нуктаи назаридан кўриб чиқилган.

Субъектив кадриятлар концепциясидан шахсий кадриятлар концепциясига ўтиш нафақат ташқи, балки унинг ички дунёси билан ҳам фаол боғлиқ бўлган мавзунини, уларнинг ролини очиқ беради. Шахсий кадриятларни шакллантириш хабардорлик жараёнларининг динамикаси ва когнитив-шахсий ҳаракатларнинг семантик доирасига ўтиш билан боғлиқ, деб таъкидлаш мумкин. Ушбу шаклланиш камида иккита таркибий қисмни ўз ичига олади: шахсий маъноларнинг ўзи ва шахсий кадриятларнинг шаклланиши. Фақат касбий фаолият субъект учун шахсий маънога эга бўлганда, унинг аҳамиятини англаб етгандан кейингина у муваффақиятли тақомиллашади.

Сўнгги ўн йилликларда фаолиятнинг умумий тузилишида мотивациянинг ўрни А.Н.Леонтьев, А.В.Запорожец, Л.И.Божович, Б.В.Зейгарник, Д.Н.Узнадзе, О.С.Гребенюк, В.И.Ковалев, В.Э.Мильман, А.Маслоу, Г.Оллпорт, К.Роджерс ва бошқалар томонидан фаол ўрганилган.

Фаолият мотивациянинг процессуал ва дискрет томонлари бирлиги ва зиддиятини кўрсатади. Фаолият йўналиши ва моҳияти мотивацион соҳада ўзгаришларни олдиндан белгилаши мумкин. Педагогик аспектда ҳаракат орқали мотивацияни шакллантиришга қандай таъсир қилиш мумкинлигини кузатиш муҳимдир.

Талаба баъзи бир фанга бўлган эҳтиёжни англаши лозим (билимда, ҳаракатнинг янги усуллари). У ушбу предметни касби учун, ҳозирги пайтда ёки келажакда керак бўлганидек тақдим қилиши керак. Олинган маълумотлар натижасида унинг эҳтиёжини қондиришга қодир объект унинг онгида акс этади – унинг эҳтиёжи ҳақидаги билим пайдо бўлади. Ўқитувчи талабанинг диққатини предметнинг эҳтиёжига йўналтириши керак: талаба ўзи учун муҳим бўлган маълумотни олади ва унинг асосида эҳтиёж актуаллашади. Бунинг асосини биз И.П.Павловнинг таъбиотларида топамиз. Унинг фикрича, тананинг аҳамиятлилиги омилига оид қоидаларнинг психологлар томонидан ишлаб чиқилишини рағбатлантирадиган ҳаётий эмас, балки бирор-бир оғохлантирувчи восита ўртасидаги алоқани ўрнатиш, деб таъкидлайди. Шунинг учун ўқитувчи иш бошлашдан олдин талабаларга бўлажак фаолиятининг маъносини очиқ бериши, олинган билим, кўникма ва бажарадиган ишларнинг назарий, амалий ва ижтимоий аҳамиятини аниқлаши керак.

Ташқи сабаблар, яъни ўқитувчи томонидан яратилган шарт-шароитлар эҳтиёжни рўёбга чиқаради, одамни муайян ҳаракатларни бажаришга ундайди, аммо талабанинг ўзи ҳам ҳаракат қилишга қарор қилади. Субъектив позицияда содир бўлади, яъни шахснинг субъектив позицияси акмеологик компетенция механизмларидан биридир.

Фаолият предмети бўйича шахснинг шаклланиши нафақат унинг ижтимоий-тарихий шакллари ўзлаштириш жараёнида, балки фаолиятни ташкил қилиш ва унинг фаолиятида ҳам содир бўлади. Бирор шахс сифатида унинг фаолиятини ташкил этиш уни

сафарбар қилиш, фаолият талаблари билан мувофиқлаштириш, бошқа одамларнинг фаолиятига аралашши билан боғлиқ. Ушбу лаҳзалар фаолиятни тартибга солишнинг шахсий усулини, уни амалга ошириш учун зарур бўлган психологик фазилатларни очиқ беради.

Фаолият доирасига киритиш субъектдан бутун фаолият даври учун кучларни ҳисоблашни, айниқса, қутилмаган қийинчиликлар, ҳодисалар ва ҳ.к.ни талаб қилади. Биринчи босқичда стрессни талаб қиладиган фаолият турлари мавжуд, бошқалари охириги босқичларда, баъзилари эса қутилмаган ва аниқланмаган вақтда максимал фаолликни талаб қилади. Маълумки, ҳар бир шахснинг психикаси индивидуал вақт хусусиятларига эга (ақлий жараёнларнинг тезлиги, вақт кетма-кетлигини ўзгартириш, ҳаракатпассивлик ва бошқалар). Шахснинг фаолиятини ташкил қилиш унинг психикасининг вақтинчалик параметрларига таянишни ўз ичига олади. Вақт ўтиши билан уларнинг фаолияти оптималлашади.

Яхши ташкил этилган фаолият максимал тежамкорлик жараёни ва шаклини аниқлашга имкон беради, қайта тақсимлашда вақтни тежашга олиб келади. Ҳатто оддий фаолият, агар бу субъектнинг ўзи томонидан ташкиллаштирилмаган бўлса, одамнинг ҳаддан ташқари куч сарф қилишига сабаб бўлади, тўпланиб, чарчоқ ва ғазабга айланади. Фаолиятни ташкил қилиш, ҳатто қийинчиликлар юзага келса ҳам, субъектга ўзининг асосий йўналишини бажаришга ёрдам беради. Бир томондан фаолият воқеалари, талаблари, вазибалари ва шахсий имкониятлари, қобилиятлари, иккинчи томондан, ўз-ўзини тартибга солиш механизми бу каби ташкилотнинг асосий функционал механизми ҳисобланади. Ўз-ўзини тартибга солиш туфайли салбий ҳолатлар (чарчоқ, стресс) орттириб олинади, энг юқори ақлий ҳаракатлар асосий фаолият давларига тўғри келади, фаолият мотивацион ёки ихтиёрий механизмлар билан қувватланади. Кўриниб турибдики, мотивацион фаолият, яъни субъектга қизиқиш, ижобий ҳистуйғуларни келтириб чиқаради, қониқиш ҳиссини туғдиради. Касбий фаолиятдан қониқиш даъволар даражаси, мотивлар табиати ва профессионал фаолият муваффақиятларининг ўзаро боғлиқлиги билан белгиланади. Агар қониқиш нафақат индивидуал натижа билан, балки қўшма касбий фаолиятда иштирок этиш, ижтимоий қўшилиш, бошқа одамлар билан мулоқот натижасида юзага келса, мамнуният ошиши мумкин. Ўзини тасдиқлаш истаги инсоннинг туғма ҳисси ҳисобланади. Бу шахсни ривожлантиришнинг табиий механизми. Энг яхшиси, бу механизм психология фани томонидан идентификация ва изоляция ғоясида ишлаб чиқилган.

Ўқитувчининг шахсий касбий фаолияти унга турли касбий фаолиятларни самарали бажариш, ўқувчиларни ўқитиш ва ривожлантириш технологиясини хилма-хил ва жуда муваффақиятли ўзлаштиришга имкон беради. Бизнинг фикримизча, бўлажак ўқитувчи учун ҳал қилувчи омиллар қуйидагилардир: очиклик, ҳамдардлик, ижодкорлик, ғайрат, ўзини тутати билиш, мақсадга эришишдаги қатъиятлилиқ, профессионал меҳнатсеварлик, касбга интилиш, касбий бурч ҳисси, инсонийлик, адолат, педагогик ҳушмуомалалик, ақлий барқарорлик ва бошқалар.

Юқорида санаб ўтилган фазилатлар касбий аҳамиятга эга бўлиб, уларни ривожлантирмасдан ҳақиқий мутахассис бўлиб етишиб бўлмайди. Бирок, бу профессионал шухратпарастлик, касбий бурч ва масъулият ҳисси профессионал зинапоёга кўтарилишни рағбатлантирадиган механизмлардир.

Биз ушбу ишни ўрганиш натижалари билан асослаймиз. Ўтказилган сўровда қатнашганларнинг 80 фоизга яқини юқори касбий даражага эга

эканликларини таъкидладилар. Ҳар қандай киши ўз фаолияти соҳасида компетенцияли мутахассис сифатида танилишга интилади. Унинг ички максаси, ўзидан ошиб кетиш истаги: “мен” бугунги кунда “мен”дан яхшироқ бўлган профессионал – кечаги мутахассис. Бу ҳар доим профессионализм поғонасини янги, янада юқори поғонага кўтарадиган одамни астойдил касбга интилувчи меҳнаткаш қилади.

Олимнинг фикрига кўра, ҳар бир шахснинг ўзини ўзи намоён қилиши ноёб ва ажралмасдир. Буни ривожланиш мотиви билан боғлаган ҳолда А.Маслоу шундай таърифлайди: “Ўз-ўзини англаш, маълум даражада, кам сонли одамларда учрайди. Шунга қарамай, у кўпчиликда умид, интилиш, диққатни жалб қилиш шаклида, жуда орзу қилинган, аммо ҳали эришилмаган нарсада мавжуд. Ўз-ўзини англашнинг қадриятлари ҳатто ўзлаштирилмасдан ҳам аслида мавжуд. Инсон айни пайтда ўзи ва у бўлишга интиладиган нарса. Борлиқ психологияси муаммосини ўрганиб, А.Маслоу ўзини ўзи фаоллаштиришни шахснинг ривожланиши сифатида белгилайди. Ўз-ўзини фаоллаштириш потенциалнинг ҳақиқий томонга ўтиш жараёни билан белгиланиб, бир томондан, ички томондан ўсиш, бошқа томондан, инсоннинг ташқи дунё билан ўзаро таъсири англашилади. Шахснинг ижтимоий фаолиятида акс эттирилган ички жараён

ташқи жараён сифатида ишлайди. Шундай қилиб, ўзини ўзи фаоллаштириш ҳар доим қасддан амалга оширилади, бу уни турли муносабатлар, шу жумладан, фаолиятга бўлган муносабатларда (бизнинг вазиятда, педагогик) кўриб чиқишга имкон беради. Шу муносабат билан бўлажак ўқитувчи таълим жараёни ва ундан кейин касбий фаолиятида етарлича фаоллик намоён этиши учун ўзининг профессионал аҳамиятли шахсий хусусиятларини англаши керак. Ўз-ўзини синаб кўриш ўз-ўзидан ва бошқариладиган жараён сифатида амалга оширилиши мумкинлиги сабабли ўқувчиларга бу жараённи қандай бошқариш кераклиги ҳақида билим бериш, ўз-ўзини англаш орқали ўзини намоён қилиши лозимлигини ўқитиш керак. Бошқарув фаолиятга асосланган ёндашувдан фойдаланади, чунки унинг барча таркибий қисмлари мавжуд, жумладан: мақсад (профессионал ўзини ўзи ривожлантириш); мотивлар (ўқув ва касбий фаолиятда муваффақиятга эришиш); мақсадга эришиш усуллари (ўқитиш); натижалар (профессионал ўзини ўзи ривожлантириш тажрибасига эга бўлиш).

Шундай қилиб, касбий ўзини ўзи фаоллаштириш бўлажак ўқитувчи акмеологик компетенциясининг механизми бўлиб, унинг ўз профессионал хусусиятларини тан олиш, ўқитиш жараёнида ва кейинги касбий фаолиятида фаол намоён бўлишга қаратилган.

Адабиётлар

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - Москва: «Просвещение», 1977. –С.304.
 2. Маркова А.К. Психология профессионализма. - Москва: 1996. –С.308.
 3. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека: Методолого-прикладные основы акмеологического исследования. Кн1. –Москва: 2000. –С. 392.
 4. Стог Л.И. Осознание студентами педагогического вуза и учителями своего профессионального долга //Формирование личности специалиста в вузе. – Грозный: 1989. –С. 165.
 5. Айвазян С.А., Мхитарян В.С. Прикладная статистика в задачах и упражнениях. -Москва: ЮНИТИ, 1998. –С.270.
- РЕЗЮМЕ.** Бўлажак ўқитувчи шахсини ривожлантиришнинг акмеологик компетенцияси назарий ва амалий тайёргарликнинг бирлиги ва касбий фаолиятни профессионал тарзда амалга ошириш қобилияти сифатида белгиланади.
- РЕЗЮМЕ.** Акмеологическая компетентность развития будущего учителя определяется как единство теоретической и практической подготовки и умение профессионально осуществлять профессиональную деятельность.
- SUMMARY.** Acmeological competence of the future teacher's development is defined as the unity of theoretical and practical training and the ability to professionally carry out professional activities.

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ СОҲАСИДА МАЛАКАЛИ МУТАХАССИСЛАР ТАЙЁРЛАШ ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Б.Қ.Еримбетов – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент

Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети

Таянч сўзлар: жисмоний тарбия, спорт, таълим, тизим, нодавлат таълим муассасалари, эркин иқтисодиёт, демократик жамият.

Ключевые слова: физическое воспитание, спорт, образование, система, негосударственные образовательные учреждения, свободная экономика, демократическое общество.

Key words: physical education, sports, education, system, non-governmental educational institutions, free economy, democratic society.

Мамлакатимизда охириги йилларда жисмоний тарбия ва спорт соҳасида кадрлар тайёрлаш бўйича бир қатор самарали ишлар амалга оширилди. Натижада, мазкур соҳаларнинг илғор тенденцияларини ҳисобга олган ҳолда бир қатор янги ихтисосликлар шакллантирилиб, кадрлар тайёрлаш ишлари йўлга қўйилмоқда. Эндиликда малакали кадрларни тайёрлаш муҳим вазифа ҳисобланади.

Замонавий спорт юксак ижтимоий-маданий мақом ва улкан гуманистик салоҳиятга эга, турли ижтимоий-сиёсий вазифаларни бажаришга қодир, жумладан, халқаро майдонда давлат ҳокимиятини мустаҳкамлашга ҳисса қўшадиган фаолиятдир. Маълумки, ҳар бир давлатнинг спорт ҳаракатини ташкил этишнинг ўзига хос йўллари мавжуд бўлиб, улар, асосан тарихий анъаналар, маданий қадриятлар, сиёсий режим, демографик шароит, иқтисодий тараққиёт, фан ва бошқа кўплаб омилларга боғлиқ.

Шунинг учун ҳам, спортчиларнинг жаҳон сахнасида эришган ютуқлари мамлакат тараққиёти даражаси ва умуман, миллат барқарорлигининг кўрсаткичи, деб айтса бўлади.

Бу эса жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришда қуйидаги омилларга эътибор қаратиш кераклигини кўрсатади:

1. Давлат томонидан қўллаб-қувватлаш. Ўтган асрнинг охирига келиб, Хитой дунёда энг кўп профессионал спортчилар мамлаката бўлиб келган ва мамлакатнинг бугунги кундаги муваффақияти спортни оммалаштириш бўйича кўп йиллик мақсадли тарғиб қилиш сиёсати натижасидир. Шунингдек, юқорида айтиб ўтилганидек, давлат спортни ривожлантиришга катта маблағ сарфлайди. Ва, тажрибаларнинг кўрсатишича, мусобақаларга энг самарали тайёргарлик давлат томонидан қўллаб-қувватланмоқда.

2. Ривожланган спорт инфратузилмаси. Ривожланган давлатларда турли ёзги спорт турлари бўйича шугулланиш учун спорт мажмуалари мавжуд. Ҳар қуни ҳовлилардаги турли спорт воситалари билан жиҳозланган спорт майдонларида шугулланаётган ёшларни мумкин. Бундан ташқари, ҳар бир богда, майдонда, ҳовлида кўплаб зарур спорт анжомлари мавжуд. Ривожланган давлатларда муҳим ўрин чўзилиш машқлари (бадантарбия)га асосий эътибор қаратилади.